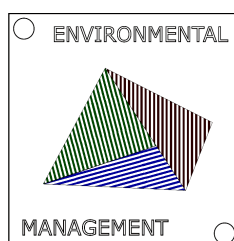

UDRŽATEĽNÝ ROZVOJ SPOLOČNOSTI A UPLATŇOVANIE ENVIRONMENTÁLNEJ POLITIKY V PRAXI

 Miroslav RUSKO ¹

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF HUMANITY AND APPLICATION OF ENVIRONMENTAL POLICY IN PRACTICE

¹ Slovenská spoločnosť pre životné prostredie, Kocel'ova 15, 815 94 Bratislava, Slovenská republika / Katolícka univerzita v Ružomberku

 Email: mirorusko@centrum.sk

 ORCID iD: 0000-0002-1428-0141

<https://orcid.org/0000-0002-1428-0141>

 SciProfiles : [3436002](https://sciprofiles.com/profile/3436002)

<https://sciprofiles.com/profile/3436002>

 Competing interests : The author declare no competing interests.

 Publisher's Note: Slovak Society for Environment stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations. Copyright: © 2021 by the authors.

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

This license allows reusers to distribute, remix, adapt, and build upon the material in any medium or format, so long as attribution is given to the creator. The license allows for commercial use.

 Review text in the proceeding: Contributions published in proceedings were reviewed by members of scientific committee . For text editing and linguistic contribution corresponding authors.

Úvod

Environmentálna politika sa zameriava na starostlivé a racionálne využívanie prírodných zdrojov a prispieva k podpore opatrení na medzinárodnej úrovni zameraných na boj proti regionálnym alebo globálnym problémom životného prostredia, akými sú zmena klímy a strata biodiverzity. Je založená na preventívnych a preventívnych opatreniach, náprave pri zdroji a zásade „znečisťovateľ platí“¹.

Ochrana prírodných zdrojov (chránených druhov a biotopov, vody a zeme) a ekosystémových služieb, ktoré tieto zdroje zabezpečujú, sa všeobecne považuje za dôležitý faktor fungovania zdravého hospodárstva a zdravej spoločnosti. Vzhľadom na nebývalý tlak na životné prostredie, ku ktorému dochádzalo v uplynulých desaťročiach, vrátane veľkých strát biodiverzity, sa prioritou stalo

¹ EU environmental policy. – [on-line] Available on - URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:environment>

poskytovanie stimulov a záruk, ktorých cieľom je zabrániť poškodzovaniu životného prostredia ľudskou činnosťou. Vnútroštátne režimy environmentálnej zodpovednosti v členských štátoch EÚ sa líšili z hľadiska rozsahu environmentálnych škôd, ktorých sa týkali, a požiadaviek na nápravu².

Politika v oblasti životného prostredia

Environmentálne politiky EÚ sú navrhnuté tak, aby urýchlili prechod na udržateľné, inovatívne a obehové hospodárstvo, v ktorom je biodiverzita chránená, oceňovaná a obnovovaná a zdravotné riziká súvisiace so životným prostredím sú minimalizované³.

Európska politika v oblasti životného prostredia sa opiera o zásady predbežnej opatrnosti, prevencie a odstraňovania znečistenia pri zdroji, ako aj o zásadu „znečisťovateľ platí“. Rámec budúcej činnosti vo všetkých oblastiach politiky životného prostredia stanovuje viacročné akčné programy v oblasti životného prostredia. Sú začlenené do horizontálnych stratégií a zohľadňované v medzinárodných rokovaniach o životnom prostredí. Politika v oblasti životného prostredia sa dostala do centra pozornosti pri tvorbe politik EÚ, keď Európska komisia zaviedla Európsku zelenú dohodu ako hlavnú hnaciu silu svojej stratégie hospodárskeho rastu.

Problematika trvalo udržateľného rozvoja je súčasťou medzinárodnej politiky už niekoľko desaťročí. Dosiahnutie trvalo udržateľného rozvoja je hlavným cieľom medzinárodného spoločenstva od roku 1992, kedy sa konala Konferencia OSN o životnom prostredí a rozvoji v Rio de Janeiro. Napriek úsiliu viacerých medzinárodných organizácií a vlád mnohých krajín je implementácia stratégie trvalo udržateľného rozvoja stále nedostatočná. Na podporu myšlienok trvalo udržateľného rozvoja bola rozpracovaná nová rozvojová agenda Premena nášho sveta: Agenda 2030 pre trvalo udržateľný rozvoj⁴ pozostávajúca zo 17 cieľov udržateľného rozvoja⁵. Členské krajiny OSN ju prijali na samite tejto organizácie v septembri 2015 v New Yorku. Táto agenda je akčný plán pre ľudí, planétu a prosperitu. Snaží sa posilniť všeobecný mier vo väčšej slobode. Odstránenie chudoby vo všetkých jej formách a rozmeroch, vrátane extrémnej chudoby, je najväčšou globálnou výzvou a nevyhnutnou požiadavkou trvalo udržateľného rozvoja. Všetky krajiny a všetky zainteresované strany konajúce v partnerstve spolupráce budú realizovať tento plán⁶. Raz za štyri roky vypracúva Správa o globálnom trvalo udržateľnom rozvoji (GSDR - Global Sustainable Development Report), ktorá informuje o štvorročnom hodnotení trvalo udržateľného rozvoja na Valnom zhromaždení. Správa o globálnom trvalo udržateľnom rozvoji (GSDR) vznikla vo výsledku Rio + 20, keď členské štáty kládli základy pre Agendu 2030 a ciele trvalo udržateľného rozvoja (SDG)⁷.

Význam environmentálnych a bezpečnostných problémov v súčasnosti neustále narastá. Okrem vplyvu činnosti človeka na prostredie si čoraz viac všímame nielen kvalitu života, ale aj kultúrne a sociálne prostredie.

K nepriaznivému stavu životného prostredia sa pridružila globálna energetická, potravinová a finančná kríza a varovania vedcov a výskumníkov o obmedzenosti prírodných zdrojov ako aj zmeny klímy. To je aj dôvod, prečo sa v posledných rokoch objavilo veľké množstvo iniciatív s cieľom nájsť nové spôsoby, metódy, modely, stimuly a nástroje na dosiahnutie strategických cieľov trvalo udržateľného rozvoja.

² Smernica o environmentálnej zodpovednosti Ochrana prírodných zdrojov Európy (2013). – Luxemburg. ISBN 978-92-79-31138-3; doi: 10.2779/32947. – [on-line] Available on - URL:

<https://www.enviroportal.sk/dokument/f/smernica-o-environmentalnej-zodpovednosti>

³ EU environmental policy. – [on-line] Available on - URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:environment>

⁴ Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. – [on-line] Available on - URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>

⁵ The 17 Goals. – [on-line] Available on - URL: <https://sdgs.un.org/goals>

⁶ Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. – [on-line] Available on - URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>

⁷ Global Sustainable Development Report (2019) The Future is Now: Science for Achieving Sustainable Development. – [on-line] Available on - URL: <https://sdgs.un.org/gsdrgsd2019>

Slovensko má vďaka schválenej novej environmentálnej politike Zelenšie Slovensko – Stratégia environmentálnej politiky SR do roku 2030 (Envirostratégia 2030) stanovený postup, ako čeliť najväčším environmentálnym výzvam a riešiť najväznejšie problémy životného prostredia⁸. Environmentálna stratégia predstavuje základný strategický dokument pre oblasť životného prostredia s dlhodobými cieľmi zameranými na prechod k zelenému, nízkouhlíkovému a inkluzívnemu hospodárstvu. Envirostratégia 2030 definuje víziu do roku 2030 (dosiahnuť lepšiu kvalitu životného prostredia a udržateľné obehové hospodárstvo využívajúce čo najmenej neobnoviteľných prírodných zdrojov a nebezpečných látok), identifikuje základné systémové problémy, nastavuje ciele pre rok 2030, navrhuje rámcové opatrenia na zlepšenie súčasnej situácie.

Zásada predbežnej opatrnosti je nástrojom riadenia rizika, ktorý možno uplatniť, ak jestvuje vedecká neistota ohľadom predpokladaného rizika pre ľudské zdravie alebo životné prostredie v dôsledku určitých krokov alebo politík.

Napríklad v prípade pochybností o potenciálnych negatívnych účinkoch produktu, a ak pretrváva neistota aj po vykonaní objektívneho vedeckého posúdenia, možno vydať pokyny na zastavenie distribúcie tohto produktu alebo jeho stiahnutie z trhu. Takéto opatrenia musia byť nediskriminačné a úmerné a musia sa prehodnocovať ihneď potom, ako sú k dispozícii ďalšie vedecké informácie.

Zvyšovanie verejného povedomia o problematike ochrany životného prostredia vedie verejnosť nielen k väčšiemu pochopeniu environmentálnych súvislostí hospodárskeho a sociálneho života spoločnosti, ale tiež k zvýšeniu kvality rozhodovania spotrebiteľov, k zvyšovaniu právneho povedomia občanov a následne aj k zvýšeniu ochrany životného prostredia a kvality života.

V poslednom období v oblasti presadzovania politiky životného prostredia došlo k významnému rozšíreniu uplatňovania spektra dobrovoľných prístupov v oblasti ochrany životného prostredia. Prejavujú sa tendencie zvyšovania diverzity nástrojov, založených v nemalej miere na dobrovoľných aktivitách výrobcov a rastúcom uvedomení všetkých zainteresovaných v oblasti ochrany a tvorby životného prostredia. Viaceré postupy sú postupne štandardizované. Súčasne s ich praktickým rozširovaním začal prebiehať ich výskum, zameraný nielen na skúmanie teoretických aspektov, ale aj zovšeobecňovanie praktických skúseností získaných z jednotlivých štúdií.

V súlade s týmto prístupom sa postupne uplatňujú snahy o prechod od riešenia problémov životného prostredia následne po ich vzniku k riešeniam technicky preventívnym a udržateľným v celom životnom cykle technológie a výrobku. Postupne sa mení správanie producentov a spotrebiteľov a rastúcou mierou sa uplatňujú zásady preventívnosti, princíp dobrovoľnosti a účasť verejnosti na riešení problémov ochrany životného prostredia.

Environmentálne manažérstvo predstavuje súbor dobrovoľných nástrojov environmentálnej politiky, ktoré umožňujú zavedenie systémového prístupu riešenia problémov v oblasti starostlivosti o životné prostredie a neustále zlepšovanie správania sa organizácií. V oblasti priemyselnej výroby a služieb je jedným z najefektívnejších nástrojov dosahovania prioritného cieľa – minimalizovania negatívnych vplyvov výrobných činností na jednotlivé zložky životného prostredia⁹.

Požiadavky právnych predpisov pre oblasť ochrany životného prostredia sa neustále sprísňujú a ich plnenie si vyžaduje stále väčšiu náročnosť na zabezpečenie zdrojov. Zabezpečenie plnenia požiadaviek jednotlivých dielčích právnych predpisov však nezaručuje komplexný a účinný prístup k ochrane životného prostredia oproti prístupu k ochrane životného prostredia založeného na systémovom manažérskom prístupe. Jednou z možností ako zabezpečiť účinnejší a efektívnejší prístup k ochrane životného prostredia vo firme, získať vyšší environmentálny kredit a konkurenčnú výhodu na národnom aj medzinárodnom trhu, je zaviesť a certifikovať systém environmentálneho manažérstva (EMS - Environmental management systems) podľa normy EN ISO 14001: 2015.¹⁰

⁸ Envirostratégia 2030. – [on-line] Available on - URL: <https://www.minzp.sk/iep/strategie-materialy/envirostrategia-2030.html>

⁹ Environmentálne manažérstvo. – [on-line] Available on - URL: <https://www.minzp.sk/obehove-hospodarstvo/environmentalne-manazerstvo/>

¹⁰ Environmentálne manažérstvo. TÜV NORD. – [on-line] Available on - URL: <https://www.tuv-nord.com/sk/sk/systemy-manazerstva/environmentalne-manazerstvo/>

Pre spoločnosti a organizácie akéhokoľvek typu, ktoré vyžadujú praktické nástroje na riadenie svojich environmentálnych povinností, je k dispozícii rodina noriem ISO 14000. Medzinárodné normy environmentálneho manažérstva poskytujú nástroje pre strategický prístup k otázkam životného prostredia. Najznámejšou takouto normou je ISO 14001: 2015, ktorá stanovuje kritériá pre systém environmentálneho manažérstva (EMS). Spolu so sadou podporných dokumentov tvorí rodinu noriem ISO 14000.¹¹ ISO 14001: 2015 poskytuje požiadavky s návodom na použitie, ktoré sa týkajú systémov environmentálneho manažérstva¹². Ďalšie štandardy v rodine sa zameriavajú na špecifické prístupy, ako sú audity, komunikácia, označovanie a analýza životného cyklu, ako aj na environmentálne výzvy, ako je zmena klímy. Rodinu noriem ISO 14000 vyvinula technická komisia ISO/TC 207 a jej rôzne podvýbory.

EMS tvorí neoddeliteľnú súčasť celkového systému manažérstva organizácie, podporuje ochranu životného prostredia a zdravia pred možnými negatívnymi vplyvmi činností, výrobkov a služieb. Systém ovplyvňuje organizačnú štruktúru, plánovacie a kontrolné činnosti, zdroje, zodpovednosti, pracovné postupy, procesy a zdroje pre plnenie environmentálnej politiky, cieľov a zabezpečenie kontinuálneho zlepšovania starostlivosti o životné prostredie organizácie.

Obr. 1 Logá EMAS, Environmentálne vhodný produkt, Eu Ecolabel, Zelené verejné obstarávanie

Norma ISO 14001: 2015 je medzinárodne uznávaná norma pre systémy environmentálneho manažérstva (EMS). Poskytuje organizáciám rámec na navrhovanie a implementáciu EMS a neustále zlepšovanie ich environmentálneho správania. Dodržiavaním tohto štandardu môžu organizácie zabezpečiť, že prijímajú proaktívne opatrenia na minimalizáciu svojej environmentálnej stopy, spĺňajú príslušné zákonné požiadavky a dosahujú svoje environmentálne ciele. Rámec zahŕňa rôzne aspekty, od využívania zdrojov a odpadového hospodárstva až po monitorovanie environmentálneho správania a zapojenie zainteresovaných strán do environmentálnych záväzkov.

Významnú úlohu pri ochrane životného prostredia zohráva uplatňovanie dobrovoľných nástrojov environmentálnej politiky, ktorými sú najmä environmentálne manažérske systémy, environmentálne označovanie produktov, zelené verejné obstarávanie a overovanie environmentálnych technológií.

Záver

Vo veku zvýšeného environmentálneho povedomia a rastúcich globálnych výziev, ako sú klimatické zmeny, strata biodiverzity a vyčerpanie zdrojov, musia organizácie zohrávať kľúčovú úlohu. Organizácie uplatňovaním environmentálnej zodpovednosti získavajú prospech zo znižovania negatívnych environmentálnych vplyvov vyplývajúcich z ich činností. Environmentálne vhodné správanie je považované za obchodnú výhodu, zatiaľ čo zlá environmentálna výkonnosť sa stáva nevýhodou. Cieľom medzinárodnej vedeckej konferencie "Manažérstvo životného prostredia '2022" bolo poskytnúť vhodnú platformu pre informovanie odbornej a vedeckej verejnosti, zástupcov samosprávy a štátnej správy, výmenu skúseností a prezentácie nových výsledkov v problematike manažérstva životného prostredia.

¹¹ ISO 14000 family. – [on-line] Available on - URL: <https://www.iso.org/standards/popular/iso-14000-family>

¹² ISO 14001: 2015 Environmental management systems. Requirements with guidance for use.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- Environmentálne manažérstvo. – [on-line] Available on - URL: <https://www.minzp.sk/obehove-hospodarstvo/environmentalne-manazerstvo/>
- Environmentálne manažérstvo. TÜV NORD. – [on-line] Available on - URL: <https://www.tuv-nord.com/sk/sk/systemy-manazerstva/environmentalne-manazerstvo/>
- Envirostratégia 2030. – [on-line] Available on - URL: <https://www.minzp.sk/iep/strategicke-materialy/envirostrategia-2030.html>
- EU environmental policy. – [on-line] Available on - URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:environment>
- EU environmental policy. – [on-line] Available on - URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:environment>
- Global Sustainable Development Report (2019) The Future is Now: Science for Achieving Sustainable Development. – [on-line] Available on - URL: <https://sdgs.un.org/gedr/gedr2019>
- ISO 14000 family. – [on-line] Available on - URL: <https://www.iso.org/standards/popular/iso-14000-family>
- ISO 14001: 2015 Environmental management systems. Requirements with guidance for use.
- Smernica o environmentálnej zodpovednosti Ochrana prírodných zdrojov Európy (2013). – Luxemburg. ISBN 978-92-79-31138-3; doi: 10.2779/32947. – [on-line] Available on - URL: <https://www.enviroportal.sk/dokument/f/smernica-o-environmentalnej-zodpovednosti>
- The 17 Goals. – [on-line] Available on - URL: <https://sdgs.un.org/goals>
- Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. – [on-line] Available on - URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. – [on-line] Available on - URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>